

tosál de ---; dins la grandiosa vall de Cabdella tinc nota del *tusál de la spáda*, però *tosál de ~* anomenant altres sis.

Notem que de *turó* constato algun cas supervivent a la V. d'Assua i uns quants encara dins el sol terme de Sellui (tan remot de pertot). Ara bé, aquesta és la zona on hi ha més fluctuació entre *tosál* i *tusál*: tinc d'aquest, un cas a Espui, un a Aiguabella, un Beranui, però de nou un *tosál* a Envall i un altre a Mont-ros; dins la vall de Llessui tinc doc casos de *tø-* i dos de *tu-*; la vall de Boí i les adjacents és també a la zona de vacil·lació: *tusál* a Taüll (1953), i en pobles al SE. (Gotarta, Malpàs), però *tosál* en els del SO. (Pont de Suert i Castelló de Tor); més a l'E. *tusál* a Perves i en pobles entre aquest i Erta, però a Erta tots dos; cinc *tusál* i un *tosál* a Casterner de les Olles. A la vall de Barravés compto 6 casos de *tu-* per 11 de *to-*; a les valls de les Pauils, Castanesa i dreta de la Ribagorçana en compto 21 de *tu-* per 10 de *to-*.

Tirant ja cap a l'arag.: A la vall de Benasc hi ha *u*: tinc tres *tusál* anotats a Saünc, dos a Gavàs, un a Lliri i un a Cerller; a Benasc mateix: «'derro': tot el valle de Benás ye pleno de *tusáls*», Ferraz (105), però corrent-la amb els guies hi sento un *tosál* i dos *tusál*; i en el *Libro Lucero* anoto «llega al *tozal* alto de arriba» en un doc. de 1446. A l'Alt Isàvena: set *tusál* a Serradui. A la zona de θ predomina *u*, però sense dominar-ho: tres *tubál* a les Viles, però el més colossal, el *tobál de Comalfaro* el pronunciaren així a les Viles però amb *u* a Cercuran. A la zona des de la Pobla de Roda i Merli fins al Mont de Roda i Queixigar, compto 16 *tubál* per 7 *tobál*; a Llaguarres, 3 per 3, a Lasquarri 5 *tubál*. En fi, a l'extrem S. (Juseu i Alins de Ll.), 7 *tubál* (o *sudalét*) i només un cop *tobál*.

En fi entrant en domini pròpiament aragonès la variant amb *tu-* desapareix, quasi bruscament, car només hi ha 3 o 4 casos de *tubál* a Barbarués, 2 per 2 de *tobál* a Senz, i 1 per 3 de *to-*, a Seira. I això que el mot, en la forma pròpia *tobál*, continua no sols molt freqüent, per tot l'Ésera cap a Graus, i de Graus en avall, sinó en grans masses a tot el Cinca, i gens rar a tota la resta del Sobrarbe; ja decau, si bé encara abundant, a l'alt Gállego, i mort ja a la vall de l'Aragón, salvant algun fòssil en toponímia, i encara rar; ja no en tinc notes a l'O. de Borrés, Arguisal i Baragüés. Em sap greu no poder donar les abundants notes concretes que en tinc preses de les terres alt-aragoneses, però ens ho prohibeix llur mateixa massa. Em límito a una dada documental antiga inèdita («del suelo del *toçalet* de Ruen» a. 1578, copiat a l'ajuntament de Plan de Gistau); i notem també com hi serva plena força apel·lativa: «Qué és Larrás? Es un gran *tobál*» Fiscal (1965-66).

En el País Val. el mot també es troba molt, si bé quasi enlloc amb ús apel·latiu normal; només, excepcionalment, i en un poble molt remot, a Costur, em digueren «La Cima és un *tosál*»; si en canvi com a toponím («*El Tossal*», alguns *El Tussalet* a Vilafamés) i a Culla molt freqüent com a genèric toponímic. Allà la variant *tussal* només sembla reaparèixer en una ampla

rodalia immediata al N. de la ciutat de CastPna., i en 3 o 4 localitats de la Marina i Alacantí. Del genèric *tosál* de molts casos a Peníscola, Alcañà, Ares, Vilanova d'Alcolea, Orpesa, Vilafranca, Benafijos, Culla, Xodos, Lluçena i Castelló; *tusál* de també bastants a Benicàssim, Vilafamés i les Useres, predomina molt a Borriol (4 per 1), i tots dos també a Costur i a la Vail d'Alba.

Després d'un gran salt, reapareix a Callosa d'En Sarrià, on tinc nota de nou turons anomenats *tusál de* (del Gerretó etc.), i un sol *tosál*; un o dos casos de *tusál* en un poble entre Dénia i Alcolea, i a la punta S. el *tusál rēç* a St. Vicent de Raspeig. En canvi tinc molts casos de *tosál de* Confrides, Benimantell, la Vila Joiosa, la Nucia i Polop. La forma alterada *trosál* (cf. supra) cap a Gandia: Font d'En Carròs, Potries i Vilallonga de l'Assafor. Notem encara que a la major part de l'Horta de València, poc s'usa el mot, i a la Ribera Alta del Xúquer només es parla de *puntals*; de manera que *tossal* no torna a reaparèixer en força fins a les muntanyes de vora Valldigna: un parell a Barxeta, el llogaret de *Tossalnou* o *El Tossalet* a Rafelguaraf, i *El Tossal* a 3º 15' x 39º 03' dins el Pinar dels Frares.

Tossa com a nom de muntanya ha restat sempre reservat per a cims molt importants, i amb gran embalum en la part alta. A Bna. tenim tendència a pronunciar *tòsə* amb tancada; però no gaudim de gran autoritat en aquest punt no tenint grans muntanyes a prop: hauran bastat per guiar-nos-hi els parònims més familiars *tos* f. TUSISSI, *tos* m. 'esquilat' i el nom de la vila de *Tossa* [TÚRISSA]. Però quasi tots els cims d'aquest nom, almenys els més famosos, sonen localment amb *o* tancada: *la Tossa* d'Alp, la de Meranges, la d'Er [1959, 2396 alt., a la gran carena entre Er i Llo], *La Tossa Plana* de Lles a Cerdanya; *La Tossa Pelada*, meitat O. de la Serra del Port del Comte.

Fora del Pirineu, canvia el timbre: *Tossa* de Montbui [1927] el cim més important de la comarca igualadina; *la tòsə gròsə*, el cim del Montferri en el Gaià (1964); *la Tòsə* de Viamà(r), cota 542, *tossal* prominent a l'E. de la Serra de Cardó, entre el Perelló i Rasquera, just al costat de la qual passa la vella drecera de Tortosa als Burgans (o sigui a mar), 1936; *la Tosseta* en el Priorat, us expliquen al Masroig «perquè fa un poc de *tòsə*» (1935); *les dos Tòses* dos cims bessons damunt Bellestar de la Tinença; *la tòsə* dalt d'un gros barranc del terme de Coratxà; *les tòses* a Vilafamés (1961), i en recordo alguna altra cap a CastPna. També a Mallorca: n'hi ha dues en el terme de Lluc: *sə tòsə* de *Son Auzines*, i la *sə tòsə* de Na Martina, prop de Sa Cuculla, amb la qual deu fer contrast. Única excepció: *la tòsə* a Guardamar (1963), però com que no sé que sigui més que un «tros de terra», potsar és un altre mot.

Altrament, de la banda de Cerdanya el mot ha entrat en contacte amb la designació d'un cim pelat, *tosa* (< muntanya *tosa*), part. de TONDRE. El poble de *Toses*, entre la vall de Ribes i Cerdanya (amb la Collada de Toses) sona certament *tòzəs* amb tancada